

Видатні бібліотекарі, бібліографи

Педагог-директор, директор-бібліограф

(До 50-річчя від дня смерті Л. І. Гуревича,
директора Центральної наукової бібліотеки,
професора кафедри педагогіки Харківського університету)

Стаття присвячена життю та діяльності директора Центральної наукової бібліотеки (1945–1957 рр.), професора кафедри педагогіки Харківського державного університету Л. І. Гуревича (1894–1966).

У тяжкі післявоєнні роки, коли треба було не тільки підняти народне господарство, але й відновлювати роботу закладів освіти та культури, важкі завдання стояли і перед Харківським університетом та його науковою бібліотекою. Тоді директором бібліотеки було призначено професора, завідувача кафедри педагогіки Харківського державного університету Лазаря Ізраїлевича Гуревича. Це була високо освічена людина, праці якої з питань педагогіки були затребувані не тільки у рідній країні, але й за кордоном. Це була людина, яка мала досвід керівництва навіть вищими навчальними закладами. Але перш ніж звернутися до роботи Л. І. Гуревича на посаді директора університетської бібліотеки, розповімо детальніше про його попередній життєвий та творчий шлях.

Л. І. Гуревич народився 18 серпня 1894 р. у м. Комаї Ковенської губернії (нині – м. Каунас, Литва). В 1916 р. закінчив математичне відділення Київського університету. Трудову діяльність почав у Харкові. Працював у початковій школі,

у приватних гімназіях. У 1920 р. організував колонію-кому-ну робітничої молоді, керував першою експериментальною школою фабрично-заводського учнівства на Україні при Другому державному заводі сільськогосподарчого машинобудування (м. Харків). У цей же час, в 1919–1922 рр., навчався на історико-філологічному факультеті Харківського університету (і вишів, які тимчасово утворилися у проміжок між часом його ліквідації та відновлення: Академії теоретичних знань, Харківського інституту народної освіти). В 1922 р. мобілізований для роботи на Донбасі, де був завідувачем губернським відділом профосвіти робітників та робітничої молоді. В 1924–1925 рр. викладав у Артемівському педагогічному технікумі. У грудні 1925 р. переведений на роботу у Наркомпрос України, до м. Харкова. Організував видання часопису «Робітнича освіта», був членом її редколегії. В 1927 р. призначений ректором тоді ж заснованого Вечірнього робітничого університету (м. Харків). З 1927 по 1934 рр. викладав педагогіку на курсах перепідготовки вчителів у Харківському

**Світлана
Глибицька,**

головний бібліограф
Центральної наукової
бібліотеки
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна

інженерно-педагогічному інституті, де завідував кафедрою педагогіки. В 1932 р. назначений на посаду професора навіть до отримання наукового ступеня кандидата педагогічних наук (це сталося у 1936 р.). В 1934 р. перейшов працювати на посаду професора та завідувача кафедрою педагогіки Харківського державного університету (ХДУ). Працював також проректором з науки, з навчальної роботи, півтора року виконував обов'язки ректора ХДУ. У роки війни, в період евакуації університету, працював у Чимкентському вчительському інституті, потім – у Об'єднаному Українському державному університеті (м. Кзил-Орда), де завідував кафедрою педагогіки та психології. Після звільнення Харкова від загарбників у 1943 р. Харківський університет повернувся до рідного міста. Два роки вчений завідував кафедрою педагогіки, а у березні 1945 р. його призначено на посаду директора бібліотеки, якою він керував впродовж 12 років. Спочатку виконуючим обов'язки директора за сумісництвом, а з 1948 р. – директором Центральної наукової бібліотеки (ЦНБ). У 1957 р. повернувся на кафедру педагогіки на посаду професора. Помер Л. І. Гуревич 26 травня 1966 р.

Йому як педагогу належить більше 100 публікацій, серед яких – роботи у галузі педагогіки, педагогічної освіти, соціології праці та виховання. Це були статті, надруковані у багатьох фахових виданнях, і окремі брошури. Ще у 1920-х рр. з'явилися невеликі за обсягом, але важливі за поставленими питаннями книжки: «В цехах: (Матеріали к реорганізації труда подростков в цехах)» (Харків, 1922), «К вопросу ученичества во вредных производствах» (Харків, 1924). І з того часу

– безліч статей у часописах «Просвещение Донбасса», «Радянська школа», «Робітнича освіта», «Семья и школа», «Советская педагогика», «Шлях освіти» (аналог російською мовою – «Путь просвещения»), «Высшая школа» та ін., у виданнях ХДУ під час роботи автора у цьому закладі – «Учених записках Харківського університету», випусках продовжуваного видання «Наукова хроніка Харківського державного університету ім. О. М. Горького. Кафедра педагогіки і психології», матеріалах наукових конференцій, всесоюзній та місцевій пресі, багатотиражці університету. Окремим виданням вийшла книжка «Идеи просвещения народа в творчестве П. А. Грабовского» (1952), тричі перевидавалася «Инструкция з педагогичної практики студентів» (1950, 1951, 1953). Деякі публікації були навіть передруковані болгарськими, естонськими, китайськими, німецькими, румунськими та чехословацькими часописами (і надруковані, відповідно, цими мовами). В 1960 р. окремими виданнями вийшли за кордоном дві праці Гуревича: німецькою мовою в Берліні – «А. М. Горький о семейном воспитании», словацькою в Братиславі – «А. М. Горький и воспитание гуманизма». Серед його статей назвемо і ще деякі: «Вечернее рабочее образование на Украине», «Насущные проблемы советской педагогики», «Педагогичні ідеї Г. С. Сковороди», «К. Д. Ушинський про вчителя», «Думки Грабовського про народну освіту» та багато інших.

Але ж, коли професору-педагогу було доручено зайнятися бібліотечними справами, він підійшов до цієї роботи дуже відповідально, розуміючи основні завдання, які постають перед бібліотекою: налагодження по-

стачання, відновлення розграбованих та знищених під час війни фондів, поновлення усіх напрямків роботи. Було утворено шість структурних підрозділів: відділи комплектування, реєстрації та каталогізації, книгозберігання, обслуговування, науково-бібліографічний відділ з довідковим бюро, відділ рідкісних книг і рукописів, до якого була віднесена й література з мистецтва.

З 1945 р. активізувалося надходження платного обов'язкового примірника з Центрального колектора наукових бібліотек (м. Москва), що значно поліпшило комплектування новою науковою літературою. За заявками факультетів було оформлено замовлення на іноземну літературу через зовнішньоторговельну організацію «Міжнародна книга». Відновив роботу міський, міжміський та міжнародний бібліотечний абонемент. Бібліотека стала вести широкий вітчизняний книгообмін більш ніж з двомастами організаціями, які не тільки надсилали праці своїх вчених, але й допомагали у доукомплектуванні фонду бібліотеки Харківського університету. (Наприклад, у 1952 р. Томський і Середньоазіатський університети надіслали 50 річних комплектів газет за довоєнні роки.) З 1945 р. щорічно, завдяки наданим валютним асигнуванням, бібліотека почала передплачувати періодичні видання зарубіжних країн, а на виділені готівкові гроші – літературу у магазинах антикварної книги. У 1950-х рр. були налагоджені міжнародні зв'язки з книгообміну з бібліотеками академій та університетів Болгарії, Китаю, Німецької Демократичної Республіки, Польщі, Угорщини, Чехословаччини.

Проводилася велика робота з удосконалення каталогів.

Разом з вченими була утворена нова схема класифікації літератури з мовознавства. Був створений алфавітно-предметний покажчик до систематичного каталогу.

Важливим у той час було кадрове питання. У зв'язку з відсутністю професійно підготовлених спеціалістів, до роботи запрошувалися випускники університету різних факультетів: філологи, біологи, математики тощо. Це дозволило у короткий термін підготувати бібліографів-галузевиків, які забезпечили грамотну каталогізацію книжкового фонду, науково-дослідну та бібліографічну діяльність ЦНБ. Л. І. Гуревичу як директору бібліотеки, сумісно з завідувачем науково-бібліографічним відділом Х. С. Наделем, належить значна заслуга у керівництві великою за своїм обсягом роботою з утворення цілої системи бібліографічних покажчиків. Першочерговими напрямками були розкриття фондів бібліотеки, підготовка бібліографічних посібників на допомогу навчальному та науковому процесу для студентів та науковців усіх факультетів.

До першого напрямку можна віднести роботу з розкриття змісту наукових періодичних видань університету, яка розпочалася на початку 1950-х рр., напередодні 150-річного ювілею ХДУ. Були утворені бібліографічні покажчики до «Записок Харьковского университета» (1874–1919 гг.),

«Ученых записок Харьковского государственного университета имени А. М. Горького», трудов факультетов и научно-исследовательских учреждений за 1934–1953 гг.», видань наукових товариств, які існували при університеті: історико-філологічного, математичного, дослідників природи, наукової медицини та гігієни, фізико-хімічних наук.

До другого напрямку відносяться бібліографічні пам'ятки з окремих галузей природничих наук: астрономії, біології, математики, механіки, фізики, хімії.

Третім напрямком, який було започатковано, стало утворення покажчиків праць вчених ХДУ. Найбільшим з них був «Библиографический указатель трудов ученых Харьковского университета, 1933–1956 гг.» у 4 томах, який охоплював всі 8 факультетів та 3 загальноуніверситетські кафедри, що існували на той час.

Слід звернути увагу, що перелічена велика низка посібників з усіх напрямків виходила за редакцією директора бібліотеки Л. І. Гуревича, який не шкодував часу на цю роботу. Він також був укладачем або співукладачем декількох покажчиків: біобібліографій, присвячених засновнику Харківського університету В. Н. Каразіну (1953), визначному фізіологу І. П. Павлову (1949), бібліографічного огляду «Центральная научная библиотека при Харьковском государственном университете им. А. М. Горького:

библиогр. работы 1946–1947 гг.» («Советская библиография», 1949, вып. 1), «Каталога диссертаций, защищенных в Харьковском университете в 1935–1960 гг.» (1963).

Були започатковані заняття зі студентами з основ бібліотечно-бібліографічних знань, бібліографічні семінари для дипломників. Налагоджено співробітництво з Харківським бібліотечним інститутом з підготовки спеціалістів: починаючи з 1945 р. щорічно студенти інституту стали проходити практику в бібліотеці університету. Випускники закладу охоче приймалися і продовжують прийматися на роботу до ЦНБ.

Значна увага приділялася виставковій роботі. Вона сприяла знайомству з книжковими скарбницями бібліотеки, значно збільшувала книговидачу. Сам Гуревич приділяв цьому питанню велику увагу і, навіть, присвятив виставці до ювілею університету статтю у багатотиражній газеті.

Як бачимо, ця талановита та багатогранна постать зуміла за час свого керівництва бібліотекою налагодити її роботу на високому професійному та науковому рівні. Заданий рівень і став орієнтиром для подальшої діяльності Центральної наукової бібліотеки Харківського університету.

Література

1. Архів ХНУ імені В. Н. Каразіна. – Оп. 2-Л. – Зв'язка 1. – Од. зб. 48.
2. Л. І. Гуревич : [некролог] // Красное знамя. – 1966. – 26 мая.
3. Березюк, Н. М. Библиотека Харьковского национального университета им. В. Н. Каразина за 200 лет / Н. М. Березюк, И. Г. Левченко, Р. П. Чигринова. – Харьков : Тимченко, 2006. – 390 с. : ил. С. 148, 159, 163, 165, 172, 188, 219, 303–304: про Л. І. Гуревича; с. [46] цв. вкладки: фото Л. І. Гуревича; с. 156–167: про роботу ЦНБ у період з 1945 по 1957 рр.

Бібліотечний форум:

№ 2 (4) 2016

історія, теорія і практика

Науковий, інформаційний щоквартальний журнал

Засновник – фізична особа
Башун Олена Володимирівна
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 21735 -11635 Р
від 21.12.2015
Заснований у грудні 2015 року,
м. Київ

Головний редактор
Олена Башун, канд. пед. наук

Звертайтеся до редакції:

вул. Бакинська, б. 37, к. 321,
м. Київ, 04086
067-625-36-52, 066-840-97-83
e-mail: olenabashun@gmail.com
Сайт журналу:
<http://www.libraryforum.info>

Журнал

“Бібліотечний форум: історія, теорія і практика”

Передплатний індекс **09923**
Передплатний індекс на CD, off-line,
online **98015**

Відповідальність за точність поданих фактів, цитат, цифр та прізвищ несуть автори матеріалів.

Редакція залишає за собою право літературного редагування і скорочення статей.

Рукописні матеріали не рецензуються і не повертаються.

Редакція не завжди поділяє думку авторів.

За зміст рекламних інформаційних повідомлень редакція відповідальності не несе.

У разі передруку посилання на журнал «Бібліотечний форум: історія, теорія і практика» обов'язкове.

© Бібліотечний форум: історія, теорія і практика

Інформаційний партнер журналу –
Українська бібліотечна асоціація

З	Бібліотеки і війна	
	Лобода Г. Книги, творені кров'ю серця.....	2
М	Бібліотекознавство	
	Тертилова А. Роль професії бібліотекаря в сучасних умовах.....	4
І	Законодавче регулювання галузі культури	
	Калініна Н. Нові можливості трудових відносин.....	7
С	Інтернет-технології в бібліотеках	
	Назаровець С. Квартильний підхід до проблеми стимулювання росту наукової продуктивності в університетах України.....	10
Т	Чеховська І. Динаміка змін у краєзнавчому контенті на сайтах обласних універсальних наукових бібліотек України.....	13
З	Автоматизація бібліотечних процесів	
	Лобузін К., Чабан І. Досвід створення бази даних «Послуги читальних залів» в Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського.....	17
М	Чабан І. Досвід автоматизації бібліотечних технологій на пункті запису читачів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського.....	21
І	Бібліотечно-бібліографічне обслуговування	
	Шестакова О. Робота з фахівцями – пріоритетний напрямок діяльності наукової бібліотеки.....	25
С	Шляхта О. Погляд у минуле, вектор у майбутнє.....	29
Т	Мережа бібліотек	
	Грабар Н., Бездольна Л. Години освіченості – новий формат спілкування зі студентами.....	33
З	Гумовська О. Інноваційний підхід до форм і методів роботи бібліотеки вищого навчального закладу.....	37
М	Караман Т. Формування патріотичних цінностей у студентської молоді бібліотечними формами роботи.....	39
І	Сташко Л. Дитячі бібліотеки Львівщини від А до Я: мозаїка новин.....	41
С	Шубенкова Т. Інституційне становлення Наукової бібліотеки Дипломатичної академії України при Міністерстві закордонних справ.....	45
Т	Методична діяльність бібліотек	
	Кавінська В. Бібліотечному альянсу – 15.....	49
З	Бібліотечна освіта, підвищення кваліфікації	
	Чернова І. Професійний навчальний візит до бібліотек Закарпатської області.....	51
М	Видатні бібліотекарі, бібліографи	
	Глибицька С. Педагог-директор, директор-бібліограф (До 50-річчя від дня смерті Л. І. Гуревича, директора Центральної наукової бібліотеки, професора кафедри педагогіки Харківського університету).....	59
І	Літературна сторінка	
	Детина Л. Бібліотечний світ.....	62
С	Посміхніться.....	63

